

Anne Katrine Solberg Berntsen

Sosial støtte i overgangne til voksenlivet - behovet for ettervern

Social support in the transition to adulthood
- the need of aftercare

Bacheloroppgave i Sosialt Arbeid

Mai 2020

Anne Katrine Solberg Berntsen

Sosial støtte i overgangne til voksenlivet - behovet for ettervern

Social support in the transition to adulthood
- the need of aftercare

Bacheloroppgave i Sosialt Arbeid
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

Sammendrag

Oppgaven skal se på hvordan ungdommer som er vokst opp under barnevernets omsorg opplever overgangen til voksenlivet. Det er satt fokus på viktigheten av ettervern og muligheten for å motta sosial støtte i denne overgangen. Problemstillingen oppgaven besvarer er

Hva slags sosial støtte kan lette overgangen til voksenlivet for ungdom mellom 18 og 23 år som har vært under barnevernets omsorg?

Metoden som er brukt for å besvare oppgavens problemstilling er litteratursøking. Resultatene i oppgaven er drøftet i lys av lovverk, tidligere forskning og teorier som anses som sentrale for å belyse problemstillingen.

Resultatet viser at det er et stort behov for sosial støtte i overgangen til voksenlivet. Praktisk-, informativ- og emosjonell støtte er tre former for sosial støtte, hvor emosjonell støtte viser seg å være noe manglende i overgangen. Balansen mellom avhengig og selvstendig er en balansegang som er utfordrende for ungdommene, fordi det ofte kan føles som enten eller. Ungdommene opplever å ikke ha mye rom for å prøve og feile og for å finne ut av hvilke behov for støtte de trenger. Når de finner mer ut av behovet de trenger er det mange som allerede har takket nei til tiltaket om ettervern gjennom barnevernet. Ettervern er et tilbud som kan bistå ungdommen med støtte i overgangen til voksenlivet. Ungdommene blir overlatt til et nytt system med nye krav og mange nye relasjonelle brudd. Denne bacheloroppgaven viser at det burde vært større fokus på sosial støtte. Den viser også at barnevernet eventuelt burde begynne å sette inn konkrete tiltak for å styrke nettverket og den sosiale støtten til ungdommer som har vokst opp under barnevernets omsorg. Dette for å øke ungdommene sine muligheter for en god overgang til voksenlivet.

Abstract

The purpose of this paper is to investigate how youths who have grown up in child welfare experience the transition to adulthood. The focal point will be on the importance of aftercare and the potential to receive social support in this transition. The thesis sentence of this paper is:

What kind of social support can facilitate the transition to adulthood for youths between 18 and 23 years old who have grown up with child welfare services.

In this paper, literature research has been used as a method. The results are discussed by including laws, previous research and theories which is considered crucial to highlight the problem.

The results show that there is a great need for social support in the transition to adulthood. Practical-, informative- and emotional support are three types of social support, in which there is a lack of emotional support in the transition. The fine line between dependence and independence is a challenge for youths in this situation. That might be because they feel like they cannot choose both. The youth experiences that they do not have a space to try and fail, nor a space to figure out of what kind of social support they need. When they do figure out what kind of social support they need, many have already turned down the offer of aftercare from child welfare services. This offer could be their chance of good social support in the transition. The youths are left to a new system with new demands, where there could be a lot of breach of relations. This bachelor shows that the child welfare services should take action and strengthen the youths' network and give the youths the social support they need. This to give the youths a better chance to succeed with the transition to adulthood.

Forord

Det ble en litt annerledes bacheloroppgave-periode enn det jeg hadde tenkt. Korona epidemien ble gradvis mer og mer alvorlig i løpet av perioden, og flere og flere sosiale aktiviteter ble stengt. Epidemien har ført til både ulemper og fordeler med tanke på skriving disse ni ukene. Likevel har det vært godt å ha fokuset over på oppgaven når det har vært tider med mye innesitting. Denne prosessen har vært svært lærerikt, og det har vært interessant å få sette seg grundig inn i ett tema man ikke visste så alt for mye om fra før. Jeg merker at resultatet jeg har kommet fram til, er noe jeg ønsker å jobbe ekstra med i praksis framover.

Tusen takk til min veileder fra NTNU Anne Juberg. Takk for at du har vært så engasjert i oppgaven, og vært med på å motivere, diskutere og komme med gode tips til oppgaven. Det har vært en trygghet å hatt en kontaktperson som deg i arbeidet med skrivingen. Du viser alltid støtte og er fleksibel med å gi god hjelp når jeg har hatt behov for det.

Jeg ønsker også å rette stor takk til min søster Oda Terese og min mamma Oddny Anita. Takk for at dere har vært til støtte under oppgaveskrivingen. Jeg setter veldig stor pris på at dere har vist interesse for det jeg har jobbet med, lest over oppgaven flere ganger og gitt forslag til retting og hvordan jeg kan skrive teksten bedre.

Til slutt ønsker jeg også å takke kjæresten min, Vemund og de jeg bor i kollektiv med, Ingvild, Margrete og Ingvill. Takk for at dere har gjort perioden lettere med mye latter og vært med på å finne på ting underveis i perioden. Dette har gitt meg gode skrivepauser som har ført til bedre motivasjon og trivsel under perioden.

Trondheim, Mai 2020

Innholdsfortegnelse

1.1 Innledning.....	1
1.1.1. Begrepsavklaring	2
2.1 Metode.....	3
3.1 Teori / relevant litteratur.....	4
3.1.1 Sosial støtte.....	4
3.1.2 Ungdom i barnevernet etter fylte 18 år.....	5
3.1.3. Forskning om opplevelsen av overgang blant ungdom som har vært i barnevernet	7
3.1.4. Selvstendig vs avhengig	9
4.1 Diskusjonsdel	10
4.1.1 Sosial støtte som «barnets beste»	10
4.1.2. Utfordringer med å be om sosial støtte.....	11
4.1.3 Viktigheten av emosjonell støtte for å gi god sosial støtte.	12
4.1.4. Nettverksstøtte som sosial støtte.....	13
4.1.5 Sosial støtte i balansen mellom selvstendig og avhengig.....	14
4.1.6. Å finne ut av behov for sosial støtte tar tid.....	15
4.1.7 Barnevernet og NAV: Ulike former for sosial støtte.....	16
4.1.8 Eksempler på praktiske løsninger for sosial støtte.	17
5.1 Avslutning/konklusjon	19
6.1 Kilder.....	20

1.1 Innledning

Denne oppgaven skal ta for seg temaet overgangen til voksenlivet for ungdom mellom 18 og 23 år som har vokst opp utenfor hjemmet. Ungdom på 18 år som skal ut av barnevernets omsorg stiller ofte svakere til å klare overgangen til voksenlivet enn ungdom med vanlig bakgrunn (Bunkholdt & Kvaran, 2018, s. 360). Veronika Paulsen (2016, s. 37) har skrevet om en altfor brå overgang til voksenlivet for ungdom som har vært under "systemomsorg". Det viser til at det er lite rom for en prøve- og feilekultur som de fleste ungdom ellers har mulighet til (Breimo, Sandvin & Thommesen, 2015, s. 42). Breimo mfl. (2015, s. 39) viser til samme resultater og trekker fram et aldersdelt hjelpeapparat og problemene med overgangen fra barnevernet til NAV. Ungdom som har hatt tiltak fra barnevernet kan velge å ha ettervern fra barnevernet etter fylt 18 år (Oterholm, 2016, s. 130). Kristofersen (2009, s. 94) har funnet ut i sin forskning at ungdom som har benyttet seg av ettervern klarer seg bedre i overgangen enn de som ikke får ettervern (op.cit.; Oterholm, 2016, s. 130). Dette er interessante funn, og i denne oppgaven ønskes det å se på ulike opplevelser av sosial støtte for ungdom som har vært under barnevernets omsorg. Sosial støtte vil si at andre bidrar med ressurser i form av oppbacking og hjelp for å imøtekomme aktuelle behov (Dalgard, Ystgard & Breivik, 1995, s. 25). Kanskje sosial støtte i overgangen kan være en forklaring på at ungdom med ettervernstiltak greier seg bedre enn ungdom uten? Grunnen til ulike utfall for ungdom i overgangen fra barn til voksen kan ha mange faktorer, og faktorene kan være veldig individuell for den enkelte ungdom. Sosial støtte vil bli et sentralt begrep for å forstå litteraturen jeg har funnet, og et godt begrep for å diskutere hvordan hjelpeapparatet bedre kan bistå ungdommene. Problemstillingen jeg har valgt er:

Hva slags sosial støtte kan lette overgangen til voksenlivet for ungdom mellom 18 og 23 år som har vært under barnevernets omsorg?

Grunnen for at jeg finner dette temaet av interesse, er at i min praksis var jeg i en bolig for ungdom mellom 18 til 24 år som hadde utfordringer med sin psykiske helse. Jeg så vanskeligheter med overgangen fra barn til voksen hos disse ungdommene, hvor jeg raskt sammenlignet meg selv med deres livssituasjon, ettersom jeg er på samme alder. Ikke mange av dem hadde fullført videregående skole, og de hadde lite sosialt nettverk. Det er derfor interessant å finne ut mer om denne fasen i livet til ungdom som ikke har så mange støttespillere.

Oppgaven er relevant for sosialt arbeid, fordi en sosialarbeider ofte har en rolle der en skal gi sosial støtte til mennesker. Shulman (2013, s. 47) trekker fram Schwarts definisjon av sosialarbeiderens profesjonelle funksjon; "Vi skal mediere i den prosess der den enkelte og samfunnet omkring søker mot hverandre gjennom et felles behov for selvrealisering." Vi blir en slags mekler mellom individ og samfunn. Ungdommene det er snakk om i denne oppgaven må plutselig møte nye instanser i samfunnet, da de ikke kan være under omsorg fra barnevernet lengre (Breimo, mfl., 2015, s. 39). Oppgaven er også relevant for sosialt arbeid fordi det er viktig at sosialarbeidere er bevisst denne overgangen og vanskeligheter med å takle livets utfordringer for ungdom med lite nettverk og lite sosial støtte.

1.1.1. Begrepsavklaring

Jeg har valgt å bruke begrepet overgang til voksenliv i problemstillingen framfor å bruke ettervern, fordi begrepet omhandler mer enn bare de konkrete tiltakene fra barnevernet etter fylt 18 år. Det er snakk om en utvikling mot en selvstendig tilværelse hvor livet ofte er preget av bevegelse mellom å være avhengig og selvstendig (Paulsen, 2016, s.38). Problemstillingen retter seg mot ungdommer som er vokst opp under barnevernets omsorg. Det vil bli sett på både ungdommer som velger ettervern, og de som ikke velger dette, for å kunne sammenligne deres situasjon. Ettervern er at barneverntiltak kan opprettholdes eller erstattes av et nytt tiltak fra ungdommene er 18 til 23 år (Barnevernsloven, 1992, §1-3). Med voksenliv menes personer over 18 år. Begrunnelsen for aldersspennet i problemstillingen er at retten på til ettervern er for ungdom mellom 18 og 23 (Bunkholdt & Kvaran, 2018, s. 360). Begrepet «barnevernets omsorg» som er nevnt i problemstillingen vil i denne oppgaven handle om ulike barnevernstiltak som har omsorg og ansvar for barn utenfor hjemmet. Staten har besluttet å skille disse ungdommene fra deres biologiske foreldre, med det formål å forbedre deres muligheter for et godt liv (Breimo mfl., 2015, s. 30). Dette kan være barn som er i ulike former for institusjon eller i fosterhjem (Bunkholdt & Kvaran, 2018, s. 239). Andre relevante begrep vil bli definert underveis i oppgaven.

Videre i oppgaven beskrives metoden som oppgaven er basert på. Del tre presenterer tidligere forskning på feltet, som en presentasjon av funn. Del fire vil være en drøfting av teori. Oppgaven avsluttes med en konklusjon som vil være del fem i denne oppgaven.

2.1 Metode

Oppgaven følger NTNU sine retningslinjer, og det er et krav å gjøre en litteraturstudie. Litteraturstudie handler om valg av kilder for å besvare valgt problemstilling (Dalland, 2012, s. 223). Jeg har ikke foretatt egne undersøkelser, men forsøkt å besvare problemstillingen gjennom forskning og litteratur som finnes fra før av. Konklusjoner er derfor bygd på et visst utvalg litteratur. Uansett hvilken metode som blir benyttet, kan man ikke finne svar på absolutt alt (Buvik mfl., 2017).

For å besvare oppgaven, har jeg forsøkt å finne så ny forskning som mulig. Derfor har jeg avgrenset søkene mine til litteratur etter 2015 til i dag. Dette fordi forskning innen feltet sosialt arbeid alltid er i endring, og overgangen til voksenlivet er et tema som er veldig nytt og vil trolig alltid være i forandring på grunn av ungdommene sine behov.

Jeg har også valgt å begrense søkene mine til fagfelleurderte tidsskrifter for at kildene mine skal være mer kvalitetssikret. Jeg har brukt kjedesøk i store deler av oppgaven min. I de ulike artiklene jeg har brukt, har jeg forsøkt å søke opp de kildene som artiklene har funnet sine resultater fra. Kjedesøking har sin styrke i at den fører fra én god referanse til en annen, og i at man kan følge argumentenes utvikling gjennom litteratursøkingen (Rienecker, 2006, s. 193). Det kan være et viktig supplement til mer systematiske søk, da de ikke nødvendigvis fanger opp alt.

Litteraturen jeg har valgt må være relevant for oppgavens problemstilling. Jeg har brukt databaser for å finne relevant litteratur. Oria er den databasen jeg har brukt mest fordi den henviser videre til tekster som er tilgjengelige også i Idunn og andre nettsteder. Ord jeg har søkt på i databasene er: Barnevern, institusjon, ettervern, Norge, barneverninstitusjon, voksenliv, «sosial støtte», «emosjonell støtte» og relasjoner. Jeg synes at jeg har fått mange gode treff på disse søkeordene.

I tillegg til å finne litteratur i databaser har jeg brukt Lovdata for å finne mer informasjon om lovene og reglene for ettervern i barnevernet. Jeg har også brukt en episode fra NRK. Jeg har funnet en del faglitteratur ved bruk av kjedesøk i de fagfelleverderte tekstene. Underveis i skrivingen har jeg fått gode tips fra venner og veileder på gode kilder. Jeg har brukt noen av disse i min oppgave. Det er brukt relevante fagbøker for å finne informasjon om tema og gode definisjoner på ulike begreper.

Reliabilitet i denne oppgaven går på min redegjørelse for gjennomføring av litteratursøking og diskusjonen etterpå. Reliabilitet går ofte ut på om man kan finne samme resultat hvis en annen forsker gjør nøyaktig det samme som meg. Dette er i praksis umulig siden datainnsamlingen vil være avhengig av når studien gjennomføres og hvem som gjennomfører studien (Thagaard, 2011, s. 242). Det vil være helt umulig for en forsker, uansett hvilken forskning, å være helt nøytral i møte med forskningsdataene (Hammersley & Atkinson, 1996, s. 46). Alle har med seg egne kulturelle erfaringer og forståelser. Jeg har forsøkt å være nøytral så langt det lar seg gjøre. Valg av kilder kan være avgjørende fordi kilder ofte har ulik vinkling på ulike tema, og personlige valg av kilder vil derfor være med på å vinkle oppgavens innhold ut ifra hva oppgaven spør etter (Dalland, 2012, s. 119). Jeg har hatt ett kritisk blikk på utvalget av litteratur som jeg sitter igjen med etter søkene.

3.1 Teori / relevant litteratur

3.1.1 Sosial støtte

Sosial støtte som begrep er uklar og målemetodene er varierte og mange (Dalgard mfl., 1995, s. 25). Dalgard mfl. (1995, s. 26) definerer sosial støtte: "Sosial støtte er at andre bidrar med ressurser i form av oppbacking, og hjelp for å imøtekomme aktuelle behov". "Andre" som Dalgard beskriver, kan være for eksempel familie, venner og naboer som har en relasjon til personen både på godt og vondt (op.cit.). På den ene siden kan sosial støtte oppleves som beskyttende og myndiggjørende, mens på den annen side kan den oppleves begrensende og avhengighetsskapende (Eriksen, 2007, s. 74).

Mange studier i dag begrenser sine studier til innholdet i den sosiale støtten. Et eksempel på det er Paulsen (2016 s. 39) som deler innholdet i støtten inn i tre kategorier; Emosjonell støtte, informativ støtte og praktisk støtte (op.cit.). Ved å dele inn i disse kategoriene kan man lettere

finne ut hvilken type støtte ungdommene føler at de får, og hva det er ungdommene føler de mangler i overgangen til voksenlivet.

Eriksen (2007, s. 74) på sin side mener at definisjonen på sosial støtte kan deles inn i to hoveddefinisjoner. Der ene er tilgjengelighet, eller bruk av ressurser som handler om hvor lett det er for ungdommene å få sosial støtte. Dette gjelder både fra profesjonelle og ikke-profesjonelle. Det andre er de subjektive opplevelsene av å motta sosial støtte fra andre (op.cit.). Det er opplevelsen av sosial støtte som kan avgjøre om den er god eller ikke. Ungdom er individuelle mennesker som har behov for ulik sosial støtte, og vil derfor ha ulik oppfatning av den sosiale støtten.

Drøftingen vil ha fokus på de nevnte kategoriene emosjonell-, informativ- og praktisk støtte. Og det vil bli fokus på tilgjengeligheten av sosial støtte og viktigheten av opplevelsen av sosial støtte.

3.1.2 Ungdom i barnevernet etter fylte 18 år

Etter at ungdommer er fylt 18 år, kan de velge selv om de ønsker støtte fra barnevernet, eller om de vil avslutte kontakten. Ifølge *Loven om ettervern* som er henvist i Barnevernloven (1992) §1-3 annet ledd, kan barnevernstiltak opprettholdes eller erstattes av et nytt tiltak fra ungdommene er 18 til 23. Det skal regnes som et enkeltvedtak som betyr at ungdommene har klagerett på vedtaket, og vedtaket på ettervern skal være i henhold til barnets beste (op.cit.). Loven om at vedtak i barnevernet skal være etter barnets beste står i barnevernsloven §4-1. Alle barn har rett til å bli hørt i saker som vedrører dem og barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i avgjørelser for barnet (Utdanningsdirektoratet, u.å.). Ettervern er ikke en rettighetslov og det er en hovedregel at ungdommene samtykker til ettervern (Oterholm, 2016, s. 130). Det overordnede målet med loven er at ungdommene gradvis skal greie seg på egenhånd. Regjeringen har kommet med et forslag om å utvide retten til ettervern til 25 år. Dette er et ønske fra landsforeningen for barnevernsbarn. Denne lovendringen er innarbeidet i forslaget om ny barnevernslov i 2019 (Regjeringen, 2018).

Ulike tiltak i ettervern har økt mye de siste årene. I 2008 var det 7,6 prosent av alle med tiltak fra barnevernet som hadde ettervern i alderen 18-22 år (SSB, 2019). I 2018 har prosenten for ettervern økt til 13 prosent. Det er de yngste i gruppen med ettervern som i høyest grad får

tiltak. Hele to av fem med ettervernstiltak i 2018 var 18 år. Og det blir færre med tiltak år for år fram til man fyller 23 år (op.cit.).

Det er brukt ulike typer former for ettervern. På slutten er 2018 bodde omtrent halvparten av ungdommene som var plassert som ettervernstiltak i bolig med oppfølging (SSB, 2019). Bolig med oppfølging kan både være videre oppfølging i fosterhjem eller bofellesskap. 45 prosent var i fosterhjem og fem prosent i barnevernsinstitusjon (op.cit.). Det er en økning i ungdommer som får oppfølging i fosterhjem og en nedgang i ungdommer som får ettervernstiltak i barnevernsinstitusjoner. Bunkholdt & Kvaran (2018, s. 360) setter spørsmålsteget rundt om kommunens økonomi kan ha betydning for hvorvidt en ungdom får innvilget ettervernstiltak eller ikke.

Sammenlignet med barn og unge som ikke har erfaring med barnevernet, ligger barnevernsbarna ganske langt etter på ulike områder (Bunkholdt & Kvaran, 2018, s. 36; Oterholm, 2016, s. 140). Av barnevernsbarn var det 40 prosent som hadde fullført utdanning i motsetning til 80 prosent for barn uten tilknytning til barnevernet. Ungdom som har hatt tiltak i barnevernet, har gjennomgående en høyere risiko for blant annet ikke å fullføre utdanning, utvikle dårlig fysisk- og mental helse, erfare arbeidsledighet og rusmisbruk (Oterholm, 2016, s. 133; Backe-Hansen, Madsen, Kristoffersen & Hvinden, 2014, s. 65-66; Kristoffersen, 2009, s. 94). Det må ses i sammenheng med at dette er barn som ofte vokser opp med store belastninger. De kan ha foreldre med lav utdanning, ustabil tilknytning til arbeidslivet, økonomiske problemer og ustabile boforhold (Bunkholdt & Kvaran, 2018, s. 36). Ungdom som får ettervern greier seg bedre enn ungdom uten (op.cit., s. 134; Kristoffersen, 2009, s. 94). Flere hadde høyere utdanning, og større sjanse for å fullføre videregående skole (op.cit.).

Ungdommer som er vokst opp under barnevernets omsorg er ofte personer som har mange risikofaktorer. De kan være traumatiserte, leve med høy grad av stress og har ofte ustabil og/eller lite sosialt nettverk (Kvelling, 2018, s. 266). God sosial støtte kan redusere opplevelse av stress og delvis hjelpe til med håndteringen av den. Sosial støtte kan også påvirke sykdomsutvikling både fysisk og psykisk, og det kan påvirke personers selvbilde (op.cit.).

Ungdommene har behov for relasjoner preget av omsorg, kjærlighet og gjensidighet for å etablere og opprettholde selvtillit som gir mulighet for inkludering og deltakelse i ulike sosiale fellesskap (Paulsen, 2018, s. 228). Begrenset støtte er en av de største utfordringene ungdom

som går ut av barnevernet har (op.cit.). Paulsen skriver videre at ungdommene i barnevernet har utfordring med å skape gode relasjoner på grunn av at ungdommene og de ansatte vet at relasjonen er midlertidig (op.cit.).

Paulsen (2016, s. 49) mener at barnevernet er den hjelpeinstansen som burde ha hovedansvaret for å sikre god overgang til voksenlivet. Dette kan bety å etablere samarbeid med ulike instanser som for eksempel NAV og skole. Hun mener også at det må være en gradvis overgang til voksenlivet, og at overgangen burde være mer fleksibel. Det må være noe å komme tilbake til, dersom ungdommene ser at de ikke mestrer overgangen. Det er viktig å vurdere den enkeltes behov og anerkjenne betydningen av sosial støtte (op.cit.).

3.1.3. Forskning om opplevelsen av overgang blant ungdom som har vært i barnevernet

Noen ungdommer som har vært under barnevernets omsorg gruer seg til 18 årsdagen (Breimo mfl., 2015, s. 35). Når man er over 18 år er man juridisk ikke et barn lengre. Da blir man betegnet som voksen. Haldar (2016, s. 274) skriver at det ikke er noe som heter voksendom på linje som barndom. I overgangen til voksenlivet er personen omdefinert til å være en del av normalpopulasjonen, noe ungdommene finner uheldig (Breimo mfl., 2015, s. 30).

Breimo mfl. (2015, s. 29) har gjennom sin kvalitative forskning på feltet intervjuet ungdom om deres opplevelse av overgangen til voksenlivet. Et funn er at mange opplever at de blir utskrevet til NAV (op.cit., s. 39). NAV skal fungere som et sikkerhetsnett når det ikke er andre muligheter, mens barnevernet skal foreta vurderinger ut ifra barnets beste (Oterholm, 2016, s. 135). Det blir et skifte i institusjonelle relasjoner (Breimo mfl., 2015, s. 39). Mange ungdommer opplever at NAV har en sterk orientering mot aktivering gjennom mange tiltak som for eksempel arbeidstrening, arbeidsavklaring eller ulike former for deltakelse. Tiltakene kan føles som belastende eller kan føre til brudd på tiltak. Å ha en kontaktperson med seg i overgangen til voksenlivet er en positiv erfaring ungdommene har. (op.cit. s. 40 - 42).

Paulsen (2016, s. 41) har også gjort kvalitativ forskning på feltet. Ungdommene i hennes studie beskriver et system hvor det er mindre tilgjengelighet og mindre oppfølging enn det de har vært vant til fra barnevernets side. Det synes ikke å være noen som har, eller tar, ansvaret for å bygge bro mellom barndom preget av omsorgssvikt og omfattende systemomsorg, og et voksenliv med helt andre krav, helt andre hjelpesystemer, og hvor en forventes å stille likt med de som har langt mindre ballast med seg i bagasjen. I overgangen fra barn til voksen vil det også være

noen relasjoner som vil bli brutt underveis. Brudd for disse ungdommene er ofte vanskelig å oppleve. Derfor er det lett å tenke at ungdom som har opplevd omsorgssvikt og brutte familierelasjoner har behov for tryggere rammer og større forutsigbarhet enn det unge uten disse erfaringene har (Breimo mfl., 2015, s. 36).

Reime & Fjær (2010, s. 3) har gjort forskning på overgangen til voksenlivet for ungdom med alvorlig rus og atferdsproblemer, der mange er på institusjon med tvangsvedtak. Det viser til at det er ulik forståelse for hva ungdommenes ønsker og behov er. Mange av ungdommene ønsker å flytte ut når de blir 18 år, på grunn av at de føler de trenger rom for å være mer selvstendig. I motsetning til institusjonen som anbefaler ungdommene å ikke flytte ut, fordi de mener ungdommene trenger mer oppfølging før de er selvstendig nok. Dette fører til at ungdommene blir lite forberedt på å flytte ut den dagen de blir 18 år. Følelsen av å være på institusjon som et tvangstiltak gjør at ungdommene i større grad ønsker å få et autonomt og selvstendig liv (op.cit.). Mange av ungdommene som takket nei til ettervern i starten av overgangsfasen, angret i ettertid når de fant ut av hvilke behov de trengte hjelp til.

Landsforeningen for barnevernsbarn er en medlems- og interesseorganisasjon som jobber for å bedre barn og unges rettigheter i møte med barnevernet. Deres tanker rundt ettervern er at en del unge må erfare livet på egenhånd før de ser hva de har behov for (Oterholm, 2016, s. 135).

Jacobsen (2016) har skrevet en masteroppgave om temaet sosial støtte i overgangen til voksenlivet. Hun finner ut fra kvalitative intervjuer at unges behov for sosial støtte har vist seg i to former; informativ støtte og emosjonell støtte i overgangen til voksenlivet (op.cit. s. 2). Men erfaring viste at det bød på størst utfordring med emosjonell støtte. Jacobsen (2016, s. 73) skriver at ungdommene hadde tillit til få personer, det var vanskelig å be om hjelp, og de opplevde utfordringer med å takle vanskelige følelser. Dette er viktige funn som vil bli drøftet mer i oppgaven.

Ettervern kan bedre en del av ungdommene sin overgang til voksenlivet (Breimo, mfl., 2015, s. 30; Paulsen, 2016, s. 38). Likevel er det en del av ungdommene som velger å avslutte tiltaket om ettervern. I ettertid har flere av de ungdommene som selv har avsluttet tiltakene, gitt uttrykk for at de skulle ønske at noen tok kontakt likevel. En del opplevde at det å skulle klare seg selv ikke var så attraktivt eller enkelt som de først hadde trodd. Og flere beskriver at de angret seg

etter en stund, når de hadde takket nei til tiltaket (Paulsen, 2016, s. 44). Noen av grunnene til at ungdommer ønsker å avslutte kontakten med barnevernet er relatert til misnøye og frustrasjon knyttet til systemet, i tillegg til ønsket om å være selvstendig (Reime & Fjær, 2010, s. 3). Det er derfor av betydning at det i ettervernsarbeidet må være en balanse mellom oppfølging på den ene siden og å legge til rette for selvstendighet på den andre siden (Paulsen, 2016, s. 48).

Overgang fra å bo på institusjon har i det siste vært mye omtalt i media. Ett eksempel på det er NRK serien "Helene sjekker inn" (NRK, 2019). Helene sjekker inn på Alfheim ungdomshjem for ungdom mellom 12 og 18 år hvor hun blir kjent med noen av ungdommene. I serien blir vi kjent med noe av problematikken med å vokse opp på et ungdomshjem og det å flytte derfra. Det blir fremhevet at ungdomshjemmet føles som et hjem, og at de ansatte blir som en slags familie for ungdommene (op.cit. 8:00). Ungdom uttrykker et ønske om å greie overgangen til voksenlivet, men er usikker på om de greier det. Dette til tross for at ingen i deres familie har greid det særlig bra tidligere (op.cit. 33:00). Helene intervjuer en ungdom som allerede har flyttet ut. Helene spør ungdommen om hvordan det er å ikke bo på Alfheim lengre og ungdommen svarer "Det er vanskelig å gi slipp på noe du har... ja... De har blitt familien min og når jeg skal gå fra dem er det litt sånn ja... (op.cit. 44:00). Under avslutningsmiddagen til denne ungdommen sier en ansatt til ungdommen "Vi er aldri lengre unna enn en telefon" da svarer ungdommen "Det er den tryggheten. Jeg er glad jeg har den selv om det er sjeldnere" (op.cit. 53:00). Det tv-serien har vist, er at det er stor sammenheng med det ungdommene i serien opplever og det tidligere forskning har funnet ut av.

3.1.4. Selvstendig vs avhengig

Paulsen (2016, s. 38) fremhever begrepet "forlenget barndom" om perioden etter at ungdommene har flyttet hjemmefra, hvor foreldre fortsatt er en støtte i form av både økonomisk, følelsesmessig og praktisk hjelp. Det er vanlig at ungdom generelt får støtte fra foreldrehjemmet etter at de har flyttet hjemmefra (Oterholm, 2016, s. 133). Dette blir annerledes for barn som ikke har vokst opp med sine foreldre. De som flytter ut fra barnevernets omsorg har vanligvis ikke den muligheten til å prøve og feile, og de mangler en støtte i ryggen som de fleste unge har (Breimo mfl., 2015, s. 32).

Backe-Hansen mfl. (2014, s. 65-66) hadde en undersøkelse hvor det ble fulgt de samme ungdommene med barnevernserfaring mellom år 1990 og 2010. I 2005 var det 24 prosent som greide seg bra i overgangen. I 2009 var tallet økt til 45 prosent som har hatt en god overgang til

voksenlivet. En forklaring på dette er at disse ungdommene trenger lengre tid enn annen ungdom for å fullføre utdanning og å komme i arbeid. Hva som er sett på som en god overgang kan variere, men Backe-Hansen mfl. (2014) bruker fire indikatorer på en god overgang: Å ha fullført videregående skole, inntekt over gjennomsnittet, ikke å være registrert som arbeidsledig og ikke motta sosialhjelp.

Mange er vant til at barnevernet ordner alle formaliteter. Det er derfor en utfordring når man skal begynne å få orden på dette selv, og det er ikke lett å få oversikt over hvem som har ansvar for hva (Berimo mfl., 2015, s. 40). Noen av ungdommenes erfaringer er at de har behov for noen som kan bistå dem både praktisk, økonomisk og emosjonelt i overgangen til voksenlivet (Paulsen, 2016, s. 38). De uttrykker også at ansatte i barnevernstiltaket ofte blir en erstatning for den manglende støtten i egen familie og nettverk. Mange sier de ikke vet av noen andre voksne enn dem de kunne ha spurt om råd (op.cit). De ansatte kan tro at ungdommene noen ganger er mer selvstendige enn de er. Dette gjelder spesielt dersom de tilsynelatende klarer seg godt når det gjelder praktiske forhold som bolig og økonomi. Men ungdommene forteller at de opplever dette som uheldig og fortsatt har behov for emosjonell støtte og trygghet (op.cit). En god relasjon til ansatte i barnevernet beskrives av ungdommene å være en relasjon hvor det er gjensidig tillit og respekt, og hvor ungdommene opplever at de blir tatt på alvor og lyttet til.

4.1 Diskusjonsdel

4.1.1 Sosial støtte som «barnets beste»

For å finne svar på problemstillingen, nemlig hva slags sosial støtte som kan lette overgangen for ungdom mellom 18 og 23 år, som har vært under barnevernets omsorg, kan det være lurt å se på loven om ettervern. Ifølge Barnevernloven (1992) §3-1 skal vedtak om ettervern være begrunnet med tanken om barnets beste. Men hva er egentlig barnets beste når det gjelder sosial støtte i overgangen fra barn til voksen? Det kan bli avstand mellom ungdommene og fagfolk når det gjelder spørsmålet om hva som er ungdommenes beste i denne situasjonen. Det at ettervern er noe ungdommene selv kan velge om de vil ha, kan gjøre at de kan velge bort en støtte i livet som de egentlig kunne ha hatt behov for (Oterholm, 2016, s. 130). Som vist i funndelen takker mange nei til ettervern fra barnevernet (Reime & Fjær, 2010, s. 11; Paulsen, 2016, s. 44). Dette kan føre til at ungdom som allerede har et lite nettverk, og er på et sårbart sted i livet, kan få enda mindre nettverk og blir enda mer sårbar. Dette fordi de støttespillerne

som har gitt dem sosial støtte i livet fra fosterhjemmet eller institusjonen, ikke har krav om å følge opp ungdommene lengre. Denne forandringen i ungdommenes liv med å ikke ha disse viktige personene i livet lengre kan oppleves som vanskelige brudd på relasjoner.

For å finne ut hva som kan være barnets beste under ettervern, kan man se på den tidlige forskningen og finne ut hva ungdommene selv forteller at de har behov for. De forteller at de har behov for en brobygger mellom instanser (Paulsen, 2016, s.41). De forteller at de skulle ønske at noen tok kontakt selv om de hadde takket nei til tilbudet (Reime & Fjær, 2010, s. 7). Flere studier viser til at det er mangel på den emosjonelle støtten i ettervernet, og at det er et stort behov for bedre emosjonell støtte (Jacobsen, 2016, s. 3; Paulsen, 2016, s. 43). En positiv erfaring fra ettervern er når ungdommene får en kontaktperson som følger dem opp under hele prosessen fra 18 til 23 år (Breimo mfl., 2015, s. 39). Dette kanskje fordi ungdommene har en stabil person som er der hele tiden. En som de kan kontakte når de føler at de har behov for sosial støtte, både om det er praktisk, informativ, eller emosjonell støtte. Når ungdommene har denne personen som de kan forholde seg til, er den sosiale støtten mer tilgjengelig, og det er noen som ringer og viser at de er der for en. Likevel kan opplevelsen av sosial støtte være avgjørende her, siden sosial støtte også kan handle om kvaliteten og relasjonen mellom kontaktpersonen og ungdommene. Det kan hende at noen av ungdommene fra før har lite tillit til systemet, og da kan det være ekstra vanskelig å bygge opp den tilliten igjen for å kunne gi god sosial støtte. Det beste for ungdommen vil derfor være opp til dem å avgjøre.

4.1.2. utfordringer med å be om sosial støtte.

Utfordringer ungdommene kan ha med å be om sosial støtte kan være tillit til få personer, de har vanskelig for å be om hjelp og de har utfordringer med å takle vanskelige følelser (Jacobsen, 2016, s. 73). Det at ungdommene har tillit til få personer kan kanskje komme fra nettopp det at de har opplevd mange brudd i relasjoner i livet sitt, og har opplevd mange skuffelser. Det kan kanskje være fint for ungdommene å bare få en følelse av å bli sett, og vite at det er noen som tenker på en. Et par telefonsamtaler fra barnevernet i året selv om ungdommene har takket nei til ettervern, hadde kanskje styrket følelsen av sosial støtte hos ungdommen.

Det at ungdommene synes det er vanskelig å be om hjelp, kan også ha med tillit til systemet å gjøre (Reime & Fjær, 2010, s. 16). Mangel på tillit kan føre til at de ønsker sosial støtte, men

ikke fra barnevernet. Dette kan ha sammenheng med tilgjengelighet og manglende opplevelse av sosial støtte (Eriksen, 2007, s. 74). Ungdommene føler at når de flytter ut, er ikke muligheten for sosial støtte fra barnevernet så tilgjengelig lengre. Mange opplever nok at de ikke har fått tilstrekkelig sosial støtte i overgangen. I motsetning til de ansatte som kan kjenne på at de har gjort en god jobb med oppfølging. Men ungdommene har individuelle behov, og kanskje også motstridende ønsker enn det de ansatte har. Derfor kan opplevelsen av sosial støtte være veldig dårlig (Paulsen, 2016, s. 41).

Ungdommene forteller også at de har utfordringer med å takle vanskelige følelser. Det kan være vanskelig for dem å fortelle om følelsene også, spesielt med tanke på tillit. Det kan være vanskelig å takle følelsene om de ikke har noen de føler at de kan fortelle om følelsene til. Og med tanke på at mange av deres relasjoner er midlertidige og er sårbar for brudd, kan man kanskje forstå hvorfor det er vanskelig for ungdommene å takle de vanskelige følelsene. Det at relasjonen er midlertidig er en utfordring ungdommene forteller om, det gjør det vanskelig å skape gode relasjoner (Paulsen, 2018, s. 228) Emosjonell støtte er derfor veldig viktig for at ungdommene skal greie å takle vanskelige følelser som kan dukke opp i en overgang fra å være avhengig til selvstendig.

4.1.3 Viktigheten av emosjonell støtte for å gi god sosial støtte.

Flere ungdommer forteller at den praktiske støtten ikke er et problem, og den informative støtten er litt manglende (Jacobsen, 2016, s. 3). Men det er likevel den emosjonelle støtten som de fleste av ungdommene har fokus på, og finner vanskelig å få dekket. Å fortelle om sitt behov for å få emosjonell støtte kan være veldig sårbart. De må da utlevere sine vanskelige tanker til en annen person. For at ungdommene skal greie dette kan det være hensiktsmessig å ha skapt en god relasjon mellom ungdommene og den andre personen. Ungdommene har et behov for en relasjon preget av omsorg, kjærlighet og gjensidighet (Paulsen, 2018, s. 228). Dette er viktig for å etablere og opprettholde god selvtillit, som gir mulighet for inkludering og deltakelse i ulike sosiale fellesskap (op.cit). Begrenset støtte er noe av den største utfordringen disse ungdommene har, og det er derfor kanskje ekstra viktig at barnevernet jobber aktivt for å bygge et godt nettverk som kan gi ungdommene god sosial støtte (Paulsen, 2018, s. 228).

Noen av ungdommene viser til at de har det praktiske på plass, og derfor anser de ansatte ungdommene som mer ressurssterk enn det ungdommene egentlig er (Paulsen, 2016, s. 43). Ungdommene forteller at selv om de har det praktiske på plass, har de ofte behov for emosjonell støtte og trygghet. Dette kan føre til ulik oppfatning av hva ungdommene har behov for. Dette er uheldig for ungdommene som er i en brytningsfase mellom å være selvstendig og avhengig. Annen ungdom sier at de opplever god emosjonell støtte fra uformelt nettverk, men savner den mer utviklede støtten som handler om en person som gir råd og veiledning og som motiverer ungdommene mot å nå personlige mål (Paulsen, 2018, s. 228). Det viser at det er ulike erfaringer for behovet for ulik emosjonell støtte med tanke på hvilket nettverk en har.

4.1.4. Nettverksstøtte som sosial støtte

Det som skiller ungdom som er vokst opp under barnevernets omsorg og ungdom som har vokst opp i sine hjem med sine foresatte, er de offentlige relasjonene. Hvis en ungdom har en god relasjon til en ansatt, kan det erstatte familierelasjonen til en viss grad (Paulsen, 2016, s. 43). Det som skiller disse båndene er at de vet at relasjonen er midlertidig. Det er ikke lang varighet, og det kan kanskje sette en stopper for tryggheten og stabiliteten i relasjonen. Derfor kan det være viktig å tenke på hva som er det beste for ungdommene. For ungdommer som er vant med mange relasjonsbrudd og ustabile forhold i livet, er det kanskje ekstra viktig å ha personer som følger dem over lang tid og som ungdommene kan tillate og bygge god tillit til. Et tiltak kan være å finne en person som allerede er i ungdommene sitt nettverk. Hvis ungdommene har en person i livet som kan være hos en og gi sosial støtte som for eksempel emosjonell støtte, vil kanskje ikke behovet for emosjonell støtte fra det offentlige være like sterkt. Denne personen kan være en kontaktperson for ungdommene, som kan følge opp ungdommene slik at de får en gradvis overgang til voksenlivet. Eksempler på slike personer kan være ansatte på institusjonen, et familiemedlem eller videre oppfølging fra fosterhjem. Nettverksmøter som vil bli nevnt senere, kan være et eksempel på en måte å finne gode kontaktpersoner til ungdommene.

Når man snakker om personer som kan gi god sosial støtte, tenker man ofte på voksne som trygge personer. Men med tanke på emosjonell støtte kan også jevnaldrende personer bidra til oppbacking i hverdagen. Det er et fokus ikke mange forskere har, men som Paulsen (2018, s. 229) har satt fokus på. Ungdommer som har godt nettverk med jevnaldrende kan få hjelp til å finne gode måter å bruke vennene sine på for å få sosial støtte av dem. Men med ungdommer

som ikke har så godt nettverk blant jevnaldrende, hadde det vært en mulighet at barnevernet har hjulpet ungdommene med å skaffe seg miljøer der man kan få god støtte fra andre ungdommer. Et forslag kan være gruppesamtaler eller aktivitet med grupper, som en arena hvor ungdommene kan bli kjent med andre for å bygge sitt nettverk og for å få sosial støtte. Ut ifra dette kan det bygges positive nettverk for ungdommene.

4.1.5 Sosial støtte i balansen mellom selvstendig og avhengig

Balansen mellom å være selvstendig og avhengig, kan være vanskelig i overgangen til voksenlivet. Ungdom i overgangen kan ha et stort behov for god sosial støtte. Sosial støtte kan både oppleves som myndiggjørende og som avhengighetsskapende (Eriksen, 2007, s. 74). Derfor kan det være viktig at ungdommene lærer å kjenne på hvor mye sosial støtte de har behov for. Ungdommene som har vokst opp under barnevernets omsorg er mer sårbare i overgangen og trenger lengre tid på å få en god overgang (Backe-Hansen mfl., 2014, s. 65-66).

Begrepet "forlenget barndom" handler om perioden etter at ungdommene har flyttet hjemmefra, hvor foreldre fortsatt er en støtte i form av både økonomisk, følelsesmessig og praktisk hjelp (Paulsen, 2016, s. 38). Det er vanlig at ungdom generelt får støtte fra foreldrehjemmet etter at de har flyttet hjemmefra (Oterholm, 2016, s. 133). Dette kan kanskje være støtte som disse tar for gitt, og er noe de får uten å måtte be om det. Dette blir annerledes for barn som har vokst opp under barnevernets omsorg. De må selv vite hva de trenger støtte til, for så å spørre om hjelp fra systemet. Det kan for eksempel være å be om ettervern. De som flytter ut fra barnevernets omsorg har vanligvis ikke den muligheten til å prøve og feile i livet som andre ungdommer. De mangler den støtten i ryggen som de fleste ungdommer har (Breimo mfl., 2015, s. 30). Dette er uheldig fordi det er kanskje akkurat disse ungdommene som virkelig trenger muligheten til å feile og prøve på nytt, og disse ungdommene trenger en støtte i livet som kan veilede dem i overgangen.

Mange av ungdommene er vant til at institusjonen og fosterhjemmet har hatt ansvar for alle formaliteter. Og når ungdommene skal begynne å ta kontroll over dette selv, kan det by på utfordringer. Det er derfor viktig at noen bistår dem både praktisk, økonomisk og emosjonelt i

denne overgangen (Paulsen, 2016, s. 38). Det er mange funn på at ungdom med ettervern greier seg bedre i å fullføre skole, få en inntekt over gjennomsnittet, ikke være registrert som arbeidsledig og ikke motta sosialhjelp (Backe-Hansen mfl., 2014, s. 65-66; Kristofersen, 2009, s. 94; Oterholm, 2016, s. 130). Derfor er spørsmålet: Hvorfor velger ikke flere ungdommer å benytte seg av ettervern for å få den sosiale støtten de har behov for? Mange av ungdommene er ambivalente til å motta ettervern (Oterholm, 2016, s. 138). Ungdommene som er på institusjon med tvangsvedtak har et større behov for å få kontroll over sitt eget liv igjen, og de forteller at de har fått et tillitsbrudd til systemet (Reime & Fjær, 2010, s. 11). Dette kan kanskje føre til at ungdommene velger å ikke ha ettervern. Dette kan sammenlignes med Eriksen (2007) sin definisjon av sosial støtte, hvor opplevelsen av sosial støtte er viktig. Likevel er det vist at mange ungdommer som takker nei til ettervern angrer etter en stund. Dette kanskje fordi de ikke visste hvor stort behov de hadde for sosial støtte på det tidspunktet de skulle ta avgjørelsen.

4.1.6. Å finne ut av behov for sosial støtte tar tid

Landsforeningen for barnevernsbarn skriver at en del unge må erfare livet på egenhånd før de ser hva de har behov for (Oterholm, 2016, s. 135). Dette er et viktig utsagn for å forklare det at mange ikke vet hva de trenger, før de står i situasjoner hvor de har behov for sosial støtte selv. Slik er det også med ungdommer som vokser opp med sine foreldre. Det er ikke gitt hvor mye sosial støtte de trenger før de eventuelt har gjort en feil i overgangen, og har behov for å være hjemme en stund eller trenger hjelp. Ungdommene trenger tid. Spesielt ungdommene som har vært under barnevernets omsorg. Disse ungdommene belyses også i forskningen til Bache-Hansen mfl. (2014, s. 65-66), som vist i funndelen, de fulgte ungdommene fra 1990 til 2010. I 2005 var det 24 prosent som hadde en grei overgang, mens i 2009 var det 45 prosent. Som vi så i funndelen bruker ungdommer som har vært i barnevernet lengre tid på å fullføre skole og å komme seg i arbeid enn ungdommer som ikke har vært i barnevernet. Hvorfor er det så mange ungdommer som sliter med å bli selvstendig og bruker så lang tid på å bli det? Med tanke på den bakgrunnen og det nettverket mange av disse ungdommene har, er det veldig forståelig hvorfor mange av ungdommene finner overgangen vanskelig og trenger lengre tid. Dette også med tanke på at disse ungdommene blir satt opp mot, og sammenlignet med ungdommer som har vokst opp i et stabilt miljø. Det er uheldig at forventningene likevel er de samme til ungdommer som ikke har like tilgjengelige ressurser, som for ungdommer som har mange

ressurser rundt seg. Derfor er det kanskje ekstra viktig med god sosial støtte for denne sårbare gruppen med ungdommer, det være seg praktisk, informativ og emosjonell støtte.

4.1.7 Barnevernet og NAV: Ulike former for sosial støtte

Mange opplever en følelse av å bli utskrevet til NAV når de fyller 18 år. De opplever det som en brå aldersdelt overgang (Breimo mfl., 2015, s. 39). NAV og Barnevernet har ulike måter å jobbe på. Og gir derfor ulik grad av sosial støtte. NAV skal være et sikkerhetsnett hvor det stilles krav til ytelser. Mens barnevernet jobber mer ut ifra å sikre barnets beste, og jobber for å gi barna en bedre mulighet i livet (Otherholm, 2016, s. 135). NAV kan gi mer praktisk støtte med bolig og økonomi, men kan i liten grad jobbe med tett oppfølging av brukere. Spesielt også i denne tiden når mye foregår over internett. Internett kan gi mindre behov for at brukere møter fysisk på NAV-kontoret for å be om en samtale og meddele sine behov.

Barnevernet kan ha bedre muligheter for å drive tett oppfølging. Men det er veldig uheldig at ettervern ikke er tiltak som får øremerket økonomisk støtte (Bunkholdt & Kvaran, 2018, s. 360). Kommuner med dårlig økonomi kan derfor muligens nedprioritere denne oppgaven. Det er ikke bra om dette skjer, fordi det finnes mye forskning på viktigheten av sosial støtte etter fylt 18 år og viktigheten av godt ettervern. Det er også et viktig poeng det at ungdommer med barnevernsbakgrunn blir stilt samme krav fra systemet som personer som har vokst opp hjemme med sine foreldre og har et godt nettverk rundt seg (Paulsen, 2016, s. 39). Når det gjelder praktisk støtte kan barnevernet hjelpe til i en viss grad, men det er lurt at ungdommene gradvis lærer seg å bli kjent med systemet på egenhånd. Barnevernet kan heller bidra til den emosjonelle støtten, ved å være med på NAV-møter eller snakke om vanskelige følelser som kommer opp når man skal greie seg alene. Så kan en gradvis involvere seg mindre i ungdommene sine liv. Men her er også behovene til ungdommene forskjellig. Det kan være lurt at ettervern ikke stopper helt før ungdommene er 23 år, men heller hatt en gradvis overgang til å bli helt selvstendig de siste årene, slik har ungdommene alltid noe å falle tilbake på hvis ikke alt går som planlagt. Lovendringene om å utvide retten til ettervern til 25 år kan være en positiv innvirkning som kan gjøre dette mulig (regjeringen, 2018).

NAV har aktivitetskrav ved at det stilles vilkår for aktivitet, for å motta økonomiske stønader fra NAV for personer under 30 år (sosialtjenesteloven, 2009, §20a.). Ungdommene kan føle at disse tiltakene kan føles belastende, eller føles som brudd på tiltak (Breimo mfl., 2015, s. 40). Gjennom økonomisk støtte kan ungdommene få en form for praktisk støtte til bidrag med nødvendige ting som for eksempel bolig og mat. Den praktiske støtten kan være viktig for å få dekket grunnleggende behov. Men ungdommene mister kanskje den emosjonelle støtten opp i en vanskelig situasjon. Og for å gjøre det enda vanskeligere krever NAV at de må gjøre en aktivitet for å få denne støtten. Dette kan gjøre at det blir et større press på ungdommene som har et stort press i livet sitt fra før. Hvis vi sammenligner med annen ungdom som har stabile familierelasjoner, kan familien bli det økonomiske sikkerhetsnettet om det blir vanskelig. Og familien vil mest sannsynlig være en emosjonell støtte i den vanskelige perioden. For ungdom som ikke har den støtten bak seg, vil kanskje det å få pengene være viktig for å ha et selvstendig liv. Men når de må oppfylle tiltak for å få støtten, kan man føle at det ikke er en støtte som skal hjelpe dem opp og fram i livet. Hvis de ikke greier å oppfylle tiltaket vil den økonomiske støtten bli redusert og ungdommene vil føle det som et nederlag (op.cit.). Hvis dette skjer ofte og over lengre tid, kan det føre til en negativ spiral som kan gjøre det stadig vanskeligere for ungdommene å finne et godt fotfeste i voksenlivet.

4.1.8 Eksempler på praktiske løsninger for sosial støtte.

Å finne gode eksempler på hvordan sosial støtte kan styrkes er utfordrende. Men man kan diskutere mulige forslag som kan utprøves for å styrke ungdommene sin støtte til voksenlivet.

Et forslag kan være nettverksmøter. Nettverksmøter er møter hvor brukeren setter agenda for møtet, og bestemmer selv hvem som skal være med, både fra systemet og fra sitt private liv (Starckjohann, Berntsen, Rannug, Eriksen & Frydenlund, 2015, s. 150). Møtene er basert på likeverdig og gjensidig dialog mellom brukeren og brukerens profesjonelle og uprofesjonelle nettverk. Dette krever at de profesjonelle legger bort sin ekspertrolle, og deltar på samme linje som de andre deltakerne i møtet. Ungdommene vil under dette møtet være sin egen sjef og få mulighet til å ta kontroll over sitt eget liv. Dette er et tiltak som kan skape brukervedvirkning og styrker brukerens nettverk (op.cit.). Nettverksmøter kan være et fint tiltak med tanke på sosial støtte. Ungdommene kan også bli bevisst sitt nettverk og finne ut selv hvem de kan kontakte når de har behov for ulik sosial støtte. Det kan også føre til at de som er med i møtet blir mer bevisst over ungdommene sin situasjon, og at det derfor kan bli lettere for de personene

å ta kontakt med ungdommene. Videre er det også viktig at aktørene kan se hvem det er ungdommene har i livet sitt og at de profesjonelle aktørene har et godt tverrfaglig samarbeid. Slik kan de forhindre at det blir like mange brudd i relasjoner og mindre sårbart. Instansene vil få mer kunnskap om hvilket arbeid som blir gjort for ungdommen og hvilke sosial støtte som blir gitt. Nettverksmøter kan kanskje fungere for noen. Ungdommene kan bli kjent med alle aktørene samtidig, og at de kan få se at de jobber sammen til det beste for en. Dette er tilbud ungdommene må få informasjon om og få tilbud om.

Det å bli skrevet ut fra institusjoner og møte et komplisert system med mange ulike kontaktpersoner, kan kanskje føles overveldende. Spesielt når man på egenhånd må finne mye informasjon, og samtidig skape mange nye relasjoner. Det å skape relasjoner til så mange nye personer kan være krevende i seg selv, og samtidig er det stor sjanse for at noen av relasjonene blir brutt på grunn av bytte av saksbehandler, psykolog eller andre (Breimo mfl., 2015, s. 35). Derfor kan det å jobbe for å ha en kontaktperson som kan følge dem over lengre tid, være en god investering. Dette er allerede nevnt flere ganger i drøftingen. Denne kontaktpersonen kan gjerne ha vært i ungdommen sitt allerede eksisterende nettverk. På denne måten trenger ikke ungdommen å starte en helt ny relasjon til kontaktpersonen. Dette kan føre til at ungdommen kanskje faktisk har en person i livet sitt som er stabil over lengre tid.

Barnevernet er en instans som har erfaring med tett oppfølging, og derfor vil det kanskje være mest naturlig at det er barnevernet som skal ta den rollen som brobygger fra barndom til voksenliv. De burde hjelpe ungdommene å få knytte kjennskap til flere instanser som NAV og eventuelt psykiatri. Dette er støtte som foreldre vanligvis gir sine barn, og dette er noe barn som er vokst opp under barnevernets omsorg går glipp av (Paulsen, 2016, s. 43). Det er barnevernet som burde ha hovedansvar for å sikre god overgang til voksenlivet, med å vurdere den enkeltes behov og anerkjenne viktigheten av sosial støtte (Paulsen, 2016, s. 49). Barnets beste vil i henhold til overgangen til voksenlivet derfor være å lytte til ungdommene, og snakke med dem om hva de har behov for og deretter lære av dette.

5.1 Avslutning/konklusjon

Ifølge de litteraturfunnene som denne oppgaven bygger på, er god sosial støtte i overgangen fra barn til voksen noe som er manglende for mange ungdommer som er vokst opp under barnevernets omsorg i dag. Svaret på problemstillingen: «hva slags sosial støtte kan lette overgangen til voksenlivet for ungdom som er mellom 18 til 23 år som har vært under barnevernets omsorg» som jeg har drøftet ovenfor, kan oppsummeres i følgende punkter. Praktisk-, informativ- og emosjonell støtte er tre former for sosial støtte, hvor emosjonell støtte er noe manglende i overgangen. Mange av ungdommene har opplevd at det å få praktiske behov dekt med hjelp av NAV og barnevernet. Men de savner det å ha noen å snakke med om emosjonelle vansker i hverdagen. Balansegangen mellom å være avhengig og selvstendig er også en utfordring. Mange av ungdommene trenger rom for å finne denne balansegangen, samtidig som at de trenger at barnevernet viser omsorg selv om de unge uttrykker at de ikke ønsker det. Man kan tenke at et bedre ettervern med fokus på mer sosial støtte, kan minske de sosiale forskjellene mellom ungdommene fra barnevernet og ungdommene ellers. Vi snakker da om en overgang med bedre sosial støtte for ungdommene, til de får livene til å fungere som voksen. Konkrete tiltak kan være viktig for å styrke bedre sosial støtte, nettverksmøter og det å ha en kontaktperson som brobygger kan være eksempler på dette. Jeg føler kilder og litteratur har gitt et godt svar på problemstillingen. Og konklusjonen blir at sosial støtte er noe som kan styrke ungdommenes egne opplevelser i overgangen fra barn til voksen.

6.1 Kilder

Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristofersen, L. B. & Hvinden, B (2014) *Barnevern i Norge 1990–2010 En longitudinell studie*. (NOVA Rapport 9/2014) Hentet 26.03.20 fra: <file:///C:/Users/AnneKatrineSolberg/Downloads/Barnevern-i-Norge-R9-14-nett.pdf>

Barnevernloven (1992) Lov om barneverntjenester (LOV-2019-06-21-30) Hentet 23.03.20 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17>
100/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2018) *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid* (1. utg) Oslo: Gyldendal

Breimo, J. P., Sandvin, J. T. & Thommesen, H. (2015) Trøblete overganger i et aldersdelt hjelpeapparat. *Tidsskrift Norges Barnevern*, 2015(01), 28-44. Hentet 23.03.20 fra: https://www.idunn.no/file/pdf/66773343/troeblete_overganger_i_et_aldersdelt_hjelpepparat.pdf

Buvik, K., Hjelseth, A., Edland-Gryt, M., Nesvåg, S., Scheffels, E., Skjælaaen, Ø., Tjora, A. (2017 13. Januar) *Kan alle tanker måles*. Morgenbladet. Hentet 30.03.20 fra: <https://morgenbladet.no/ideer/2017/01/kan-alle-tanker-males>

Dalgard, O. S., Ystgaard, M., Breivik, J. I. (1995) Sosiale miljøfaktorer og psykisk helse. I Dalgard, S, Døhlie, E, Ystgaard, M (red) *Sosialt nettverk, helse og samfunn..* (1. utg, s. 13-37) Oslo: Universitetsforlaget.

Dalland, O. (2012) *Metode og oppgaveskriving* (5. utg) Oslo: gyldendal

- Eriksen, R. (2007). *Hverdagen som langtids sosialklient – mestring i et (bruker)medvirkningsperspektiv*. (doktorgradavhandling) NTNU:Trondheim. Hentet 07.04.20 fra: <https://vid.brage.unit.no/vidxmlui/bitstream/handle/11250/2597423/REriksen%20Hverdagen%20som%20langtids%20sosialklient%20Phd2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Haldar, M. (2016) Barn og Barndom. I Brodtkorb, E. & Rugkåsa, M. (red) *Mellom mennesker og samfunn*. (s. 291-294). Oslo: Gyldendal
- Hammersley, H. & Atikinsom, P. (1996) *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning*. Oslo: Ad Notham Gyldendal
- Jacobsen, E. M. (2016) *sosial støtte i overgangen til voksenlivet*. (Mastergrad) VID vitenskapelige høgskole:Oslo Hentet 23.03.20 fra: <https://vid.brage.unit.no/vidxmlui/bitstream/handle/11250/2434069/MASOS2016ElisabethMarieJacobsen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kristofersen, L. B. (2009) *Barnevern og ettervern Hjelpetiltak for 16–22-åringer og levekår for unge voksne*. (NOVA rapport 2009/10), 21-151. Hentet 26.03.20 fra: http://www.nova.no/asset/3812/1/3812_1.pdf
- Kvello, Ø. (2018) *Barn i risiko*. Oslo: Gyldendal
- NRK (2019) *Helene sjekker inn, Alfheim ungdomshjem*. Hentet 23.04.20 fra: <https://tv.nrk.no/serie/helene-sjekker-inn/2019/MDFP12700119/avspiller>
- Oterholm, I. (2016) Beslutninger om ettervern. I Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (red) *Beslutninger i barnevernet* (1. utg, s. 129-143) Oslo: Universitetsforlaget.

Paulsen, V. (2018) Et anerkjennelsesperspektiv på oppfølging av ungdom i barnevernet i overgangen til voksenlivet - fra teori til praksis. *Tidsskrift Norges Barnevern*, 2018(04), 224-237. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2018-04-02>

Paulsen, V. (2016) Ungdom på vei ut av barnevernet: - Brå overgang til voksenlivet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 2016(01), 36-51. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-01-04>

Regjeringen (2018) *Vil heve aldersgrensa for rett til ettervern i barnevernet til 25 år*. Hentet 07.05.2020 fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vil-heve-aldersgrensa-for-rett-til-ettervern-i-barnevernet-til-25-ar/id2623543/>

Reime, M. A. & Fjær, S. (2010). Å tilhøre, å bli, å delta: medvirkning i overgangen fra barnevernsinstitusjon til voksenliv. *Fontene forskning*, 2, 27-38

Rienecker, L. (2006) *Den gode oppgaven: Håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole* (3.utg) Bergen:Fagbokforlaget

Shulman, L. (2013) *Kunsten å hjelpe individer og familier*. (1. utg) Oslo: Gyldendal.

Sosialtjenesteloven (2009) Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen(LOV 2020-03-27-10) Hentet 07.04.20 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131?q=sosialtjenesteloven>.

Statistisk sentralbyrå (SSB) (11.07.2019) *Auke i barnevernstiltak blant unge over 18 år*. Hentet 26.03.20 fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/auke-i-barnevernstiltak-blant-unge-over-18-ar>

Starckjohann, G., Berntsen, V., Rannug, L. F., Eriksen, M. K. & Frydenlund, J. B. (2015) Fra utdanning til praksis - bruk av åpen dialog og nettverk. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*. 2015(02), 149-160. Hentet 07.04.20 fra:

[https://www.idunn.no/tph/2015/02/fra_utdanning_til_praksis_
_bruk_av_aapen_dialog_og_netverk](https://www.idunn.no/tph/2015/02/fra_utdanning_til_praksis_-_bruk_av_aapen_dialog_og_netverk)

Thagaard, T. (2011) *Systematikk og innlevelse – en innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlag

Utdanningsdirektoratet (u.å.) *4. barnets beste og retten til å bli hørt*. Hentet 01.05.20 fra: <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/veileder--tilrettelegging-for-barn-og-elever-med-stort-laringspotensial/4.-barnets-beste-og-retten-til-a-bli-hort/>

